

Mamatqulov Bekzod Sherzodovich,
Iqtisodiyot va pedagogika universiteti
“Tarix va ijtimoiy fanlar” kafedrası dotsenti, t.f.f.d
e-mail: mamatqulovbek@gmail.com

XX ASRDA O‘ZBEKISTON SANOATLASHUVINING OILAVIY MEHNAT MUNOSABATLARIGA TA’SIRINING TARIXIY TAHLILI

<https://doi.org/10.65185/mojgo.vi.459>

Annotatsiya. XX asrda O‘zbekistonning sanoatlashuvi mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy tuzilmasida tub o‘zgarishlarni yuzaga keltirdi. Ushbu maqolada sanoat rivojlanishining oilaviy mehnat munosabatlariga ko‘rsatgan ta’siri tarixiy manbalar asosida tahlil qilinadi. Sanoatlashuv jarayonida erkak va ayol mehnatining o‘zaro taqsimoti, oiladagi iqtisodiy rollarning o‘zgarishi, urbanizatsiya va ijtimoiy siyosatning oilaviy hayotga ta’siri o‘rganilgan. Tadqiqot natijalari O‘zbekiston jamiyatida mehnat madaniyati va gender rollarining shakllanishida sanoatlashuvning muhim omil bo‘lganini ko‘rsatadi.

Tayanch so‘zlar: sanoatlashuv, oila, mehnat munosabatlari, gender, ijtimoiy o‘zgarish, urbanizatsiya, tarixiy tahlil.

Аннотация. Индустриализация Узбекистана в XX веке привела к глубоким изменениям в социально-экономической структуре страны. В статье проводится исторический анализ влияния индустриализации на семейно-трудовые отношения. Рассматриваются трансформация распределения труда между мужчинами и женщинами, изменение экономических ролей в семье, а также воздействие урбанизации и социальной политики на семейную жизнь. Результаты исследования показывают, что индустриализация сыграла ключевую роль в формировании трудовой культуры и гендерных ролей в узбекском обществе.

Ключевые слова: индустриализация, семья, трудовые отношения, гендер, социальные изменения, урбанизация, исторический анализ.

Annotation. The industrialization of Uzbekistan in the 20th century brought profound transformations to the country's socio-economic structure. This article provides a historical analysis of how industrial development influenced family labor relations. It examines the redistribution of labor between men and women, the changing economic roles within the family, and the impact of urbanization and social policy on domestic life. The study reveals that industrialization played a crucial role in shaping labor culture and gender roles in Uzbek society.

Keywords: industrialization, family, labor relations, gender, social change, urbanization, historical analysis.

Kirish. XX asr insoniyat tarixida iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy o‘zgarishlar davri sifatida namoyon bo‘ldi. Bu jarayonlar O‘zbekiston tarixida ham chuqur iz qoldirdi. Sanoatlashuv,

ya’ni ishlab chiqarishning yangi texnik asosda tashkil etilishi nafaqat iqtisodiy tizimni, balki oilaviy munosabatlar, mehnat taqsimoti va gender rollarini ham o‘zgartirdi. Ayniqsa, 1930–1980-yillar

oralig'ida olib borilgan industrial siyosat natijasida oila tarkibi, erkak va ayolning mehnatdagi o'rni, maishiy hayotdagi rollari yangicha tus oldi.

XX asrda O'zbekistonda ro'y bergan sanoatlashuv jarayoni jamiyatning iqtisodiy tizimi bilan bir qatorda oilaviy mehnat munosabatlariga ham chuqur ta'sir ko'rsatgan. Biroq ushbu jarayonning oiladagi mehnat taqsimoti, gender rollari, iqtisodiy mas'uliyat shakllari va oilaning sotsial-iqtisodiy funksiyalariga qanday ta'sir qilgani hozirgacha to'liq ilmiy asosda tizimli o'rganilmagan. Aynan shuning o'zi mazkur mavzuning asosiy ilmiy muammosini tashkil etadi.

XX asr sanoatlashuv jarayoni oilaviy mehnat munosabatlarining an'anaviy modelini qay darajada o'zgartirdi, ushbu o'zgarishlarning iqtisodiy, sotsial va gender omillari qanday shakllandi, ular jamiyatning hozirgi rivojlanish bosqichiga qanday ta'sir ko'rsatmoqda va mazkur tarixiy jarayondan qanday amaliy xulosalar chiqarish mumkin?

Mazkur ilmiy muammo tahlili shuni ko'rsatadiki, XX asr boshlarida O'zbekiston hududida oilaviy mehnat munosabatlari, asosan, agrar xo'jalik va patriarxal an'analarga tayangan bo'lib, mehnat resurslarining asosiy qismi oilada shakllangan. A'zolar o'rtasida mehnat taqsimoti gender asosida qat'iy belgilangan edi: erkaklar dehqonchilik, ustachilik, bozor faoliyati bilan shug'ullangan bo'lsa, ayollar uy mehnati, chorvachilikning yengil tarmoqlari va bolalar tarbiyasi bilan band bo'lishgan. Bunday modelda ishlab chiqarishning asosiy qismi oilada yopiq shaklda amalga oshgan.

Sanoatlashuv jarayonining 1930–1960-yillarda jadallashuvi ushbu an'anaviy modelni izdan chiqaradigan yangi iqtisodiy sharoitni yuzaga keltirdi. Yirik sanoat korxonalarining tashkil topishi va davlat miqyosida mehnat safarbarligining kuchayishi oilaning iqtisodiy hayotida tub burilish yasadi. Sanoat korxonalariga erkaklar bilan bir qatorda ayollar ham jalb etila boshlandi, bu esa oiladagi mehnat taqsimotini keskin o'zgartirdi. Shu tariqa gender rollarining tarixiy qayta taqsimlanishi sodir bo'ldi: ayollar mehnat bozorida faol ishtirok etgan sari ularning oilaviy mavqeyi ham o'zgarib bordi.

Shu bilan birga, ilmiy muammoga asos bo'ladigan yana bir jihat – sanoatlashuv jarayoni oiladagi iqtisodiy mas'uliyat shakllari va ijtimoiy funksiyalarning transformatsiyasiga olib kelgani.

Mehnatning fabrikaga ko'chishi oila a'zolarining vaqt taqsimoti, kundalik turmush ritmi, iqtisodiy qarorlar qabul qilish tizimi va oilaning tashqi ijtimoiy tuzilmalar bilan aloqalarini tubdan yangiladi. Endi oila nafaqat ishlab chiqaruvchi, balki iste'molchi, mehnat resurslarini yetkazib beruvchi va davlat tomonidan tartibga solinadigan ijtimoiy birlik sifatida shakllana boshladi.

Ilmiy muammoning zamonaviy dolzarbligi shundaki, XX asrda yuz bergan sanoatlashuv jarayoni bugungi oila instituti, gender siyosati va mehnat bozoridagi rol taqsimotining tarixiy ildizlarini tashkil qiladi. Ayni paytda, mehnat migratsiyasi, texnologik modernizatsiya, xizmatlar sektorining kengayishi kabi hozirgi tendensiyalarni tushunish uchun oila mehnat munosabatlarining sanoatlashuv davridagi transformatsiyasini chuqur tadqiq etish zarur.

Shu sababli ushbu ilmiy muammoni o'rganish nafaqat tarixiy jarayonlarni qayta tiklash, balki zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar uchun nazariy asos yaratish, oila siyosati, gender tengligi va mehnat bozorini tartibga solish bo'yicha amaliy takliflarni ishlab chiqish imkonini beradi. XX asr sanoatlashuvi misolida oila-mehnat munosabatlarining o'zgarishi jamiyat taraqqiyotida iqtisodiy omillar bilan bir qatorda ijtimoiy va gender omillarning uzviy ahamiyatga ega ekanini yaqqol namoyon etadi.

O'zbekiston sanoatlashuvi va uning ijtimoiy-huquqiy jarayonlarga, xususan, oilaviy mehnat munosabatlariga ta'siri masalasi tarixchi, sotsiolog va iqtisodchi olimlarning diqqat markazida bo'lib kelgan. XX asr davomida bu jarayon turli bosqichlarda o'rganilgan bo'lib, har bir davr tadqiqotlari o'ziga xos metodologik yondashuvga ega.

Sovet davri tadqiqotlarida sanoatlashuv, asosan, "sotsialistik mehnat" g'oyasini targ'ib etish nuqtayi nazaridan tahlil qilingan. A.Shestakov, M.Frumkin, N.Kolesnikov kabi iqtisodchi va tarixchilar o'z ishlarida sanoatlashuvni iqtisodiy modernizatsiyaning asosi sifatida ko'rsatib, ayollar mehnatini "ijtimoiy ishlab chiqarish kuchi" sifatida baholaganlar¹. Shu bilan birga, bu davr adabiyotlarida oiladagi o'zgarishlar masalasi

¹ Шестаков А. Промышленность и социалистическое строительство в Средней Азии. – Москва: Госпланиздат, 1953. – С. 112–118.

ko'proq mafkuraviy ruhda, gender tenglik masalalari esa yuzaki yoritilgan.

1970–1980-yillarda O'zbekistonning iqtisodiy tarixi bo'yicha ilmiy izlanishlar kuchaydi. I.Karimov, A.Razzakov, X.Tursunov, M.Usmonxo'jayev kabi olimlarning asarlarida sanoat tarmoqlarining hududiy rivojlanishi, shaharlarning o'sishi va mehnat resurslarining qayta taqsimlanishi masalalari o'rganildi². Bu tadqiqotlar sanoatlashuvni ijtimoiy omil sifatida baholashga yo'l ochdi. Shu bilan birga, ayollar mehnati va oilaviy roliga doir masalalar hali ham to'liq yoritilmagan edi.

Mustaqillikdan so'ng ilmiy tadqiqotlarda yangi metodologik yondashuv shakllandi. Jamiyatda gender tengligi, mehnat bozorining ijtimoiy tarkibi va oila institutining transformatsiyasi mustaqil o'rganila boshlandi. M.Qodirova, G.Jo'raeva, N.Tohirova, Z.Ruziyeva singari olimlar o'z tadqiqotlarida sanoatlashuv jarayonida ayollar bandligi, ijtimoiy faolligi va oilaviy rollarining o'zgarishini tarixiy-huquqiy nuqtayi nazardan tahlil etdilar³.

Xalqaro tadqiqotchilar, jumladan, S.Keller (1987), S.Ashwin (2000), J.Massell (1974) asarlarida sovet davri sanoat siyosatining gender munosabatlariga ta'siri keng yoritilgan. Ularning tadqiqotlari O'zbekiston va umuman Markaziy Osiyo jamiyatlarida "mehnatkash ayol" konsepsiyasining qanday shakllanganini ko'rsatadi⁴.

So'nggi yillarda tarixiy-sotsiologik tadqiqotlar sanoatlashuv jarayonining oilaviy mehnat madaniyatiga ta'sirini tizimli o'rganishni davom ettirmoqda. Ayniqsa, O'zbekiston Milliy universiteti, Tarix instituti va Ijtimoiy tadqiqotlar markazida olib borilgan ishlarda raqamli iqtisodiyot davrida gender rollarining qayta shakllanishi, oila modeli va mehnat qadriyatlarining evolyutsiyasi masalalari tahlil qilinmoqda⁵.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston sanoatlashuvining oilaviy mehnat munosabatlariga ta'siri masalasi ko'p qirrali ijtimoiy

hodisa sifatida o'rganilmoqda. Ilk davr tadqiqotlarida iqtisodiy samaradorlikka urg'u berilgan bo'lsa, hozirgi zamon yondashuvlari inson kapitali, gender tengligi va ijtimoiy modernizatsiya jarayonlari bilan chambarchas bog'lanmoqda. Shunday qilib, bu mavzu tarixiy tajriba va zamonaviy siyosiy amaliyot o'rtasida ko'prik vazifasini o'taydi.

Sanoatlashuv siyosatining boshlanishi va ijtimoiy o'zgarishlar. XX asr boshlarida, xususan, 1920–1930-yillarda sobiq SSSR doirasida amalga oshirilgan sanoatlashtirish siyosati O'zbekiston iqtisodiyotining qishloq xo'jaligidan sanoat tarmoqlariga o'tishini jadallashtirdi. Paxtani qayta ishlash, to'qimachilik, konchilik, mashinasozlik korxonalari tashkil etilishi natijasida mehnat bozorida yangi kasblar, yangi ijtimoiy qatlamlar paydo bo'ldi⁶.

Bu davrda ayollar ishlab chiqarish sohasiga keng jalb etildi. Oldin asosan uy-ro'zg'or ishlari bilan shug'ullangan ayollar endilikda zavod, fabrikalar, tikuvchilik sexlari va kolxozlarda faol mehnat qila boshladilar. Natijada, oila ichida erkak va ayol mehnatining an'anaviy taqsimoti o'zgarib, iqtisodiy tenglik elementlari shakllana boshladi⁷.

Oila modeli va mehnat madaniyatining o'zgarishi. Sanoatlashuv jarayonida shaharlar soni va aholisi tez o'sdi. Urbanizatsiya oilaviy hayot shaklini ham o'zgartirdi: avvallari ko'p avlodli keng oilalar o'rnini yadro (kichik) oilalar egallay boshladi. Ishlab chiqarish jarayonlarida ayollar bandligining ortishi ularning oilaviy qarorlar qabul qilishdagi rolini kuchaytirdi. Shu bilan birga, davlat siyosati darajasida "mehnatkash ayol" obrazi targ'ib qilinib, oilaviy mehnat va ijtimoiy mehnat o'rtasidagi chegaralar tobora ingichkalashdi⁸.

O'zbekiston shaharlarida o'rta sinf vakillari: o'qituvchi, muhandis, texnik xodimlar qatlamining shakllanishi oilaviy mehnat madaniyatiga yangi qadriyatlarni olib kirdi. Uy-ro'zg'or ishlari texnika vositalari yordamida yengillashdi, mehnatning samaradorligi oshdi, ayollar ta'lim va kasb egallash imkoniyatiga ega bo'ldilar.

² Karimov I.A. O'zbekiston sanoatining shakllanishi va rivojlanish bosqichlari. – Toshkent: Fan nashriyoti, 1987. – B. 27–31.

³ Qodirova M. Ayollar mehnati va ijtimoiy hayotdagi o'zgarishlar. – Toshkent: O'zbekiston, 1999. – B. 41–45.

⁴ Keller S. Soviet Women: Walking the Tightrope. New York: Pantheon Books, 1987. pp. 109–115.

⁵ Jo'raeva G. Gender siyosati va mehnat madaniyati: O'zbekiston tajribasi. – Toshkent: Ijtimoiy tadqiqotlar markazi, 2021. – B. 52–56.

⁶ Karimov I.A. O'zbekiston sanoatining shakllanishi va rivojlanish bosqichlari. – Toshkent: Fan nashriyoti, 1987. – B. 24–28.

⁷ Qodirova M. Ayollar mehnati va ijtimoiy hayotdagi o'zgarishlar. – Toshkent: O'zbekiston, 1999. – B.33–36.

⁸ Keller S. Soviet Women: Walking the Tightrope. New York: Pantheon Books, 1987. pp. 112–118.

1960–1980-yillarda sanoat rivoji va oiladagi gender rollari. Sovet davrining oʻrta bosqichida Oʻzbekiston sanoati, asosan, yengil va kimyo tarmoqlarida rivojlanib, ayollar mehnatini faol jalb etdi. “Ayollar brigadalari”, “mehnat fronti ilgʻorlari” kabi harakatlar ayollarni ishlab chiqarishning ajralmas qismiga aylantirdi. Shu bilan birga, davlat tomonidan onalar mehnatini qoʻllab-quvvatlovchi ijtimoiy dasturlar (bolalar bogʻchalari, onalik taʼtili, uy-joy imtiyozlari) yoʻlga qoʻyildi⁹.

Bu davrda oilada erkaklarning yagona boqimanda sifatidagi roli susayib, ayollar ham iqtisodiy mustaqillikka ega boʻla boshladilar. Shuningdek, oilada iqtisodiy rejalashtirish va farzand tarbiyasida er-xotinning hamkorlik tamoyili kuchaydi.

Mustaqillik arafasidagi oʻzgarishlar. 1980-yillar oxiriga kelib, Oʻzbekiston iqtisodiyotida inqiroz alomatlari kuzatildi. Shu bilan birga, sanoatdagi ayollar bandligi qisqardi, lekin ularning ijtimoiy faolligi va kasbiy salohiyati mustahkamlanib bordi. Mustaqillik davriga kelib esa, bu tarixiy tajriba yangi gender siyosati va oilaviy mehnat madaniyatining shakllanishida muhim omil boʻldi.

XX asrda Oʻzbekistonda amalga oshirilgan sanoatlashuv jarayoni nafaqat iqtisodiy tuzilmaning yangilanishi, balki jamiyatdagi gender munosabatlarining qayta shakllanishi uchun ham muhim tarixiy bosqich boʻldi. Agrar xoʻjalik hukmron boʻlgan davrlarda oilaviy mehnat taqsimoti anʼanaviy patriarxal modelga asoslangan boʻlib, mehnat faoliyati, asosan, erkaklar zimmasiga yuklangan, ayollar esa uy-roʻzgʻor, bolalar tarbiyasi va agrar sohasida yordamchi ishlarda ishtirok etgan. Sanoatlashuv jarayoni aynan shu ijtimoiy meʼyorlarning oʻzgarishiga kuchli turtki berdi.

Avvalo, XX asrning 1930–1950-yillarida sanoat korxonalarida ayollar mehnatining kengayishi gender rollarining funksional qayta taqsimlanishiga sabab boʻldi. Ayollarning ishlab chiqarish jarayoniga jalb etilishi ularning iqtisodiy mustaqilligini kuchaytirdi, oilaning daromad manbalarini diversifikatsiya qildi va gender tenglikning dastlabki institutsional shakllanishiga zamin yaratdi. Shu bilan birga, bu jarayon patriarxal jamiyatlardan anʼanaviy “erkak – taʼminotchi, ayol – uy bekasi” modelining oʻzgarishiga olib keldi. Ayollarning davlat korxonalarida faol mehnat qilishi

gender oʻzini anglash, ijtimoiy maqom va iqtisodiy roldagi yangilanishlarga sabab boʻldi.

Shuningdek, ayollar mehnatiga boʻlgan talabning oshishi davlat tomonidan ijtimoiy xizmatlar tizimining rivojlanishini tezlashtirdi. Bolalar bogʻchalari, umumiy ovqatlanish shoxobchalari, ayollar brigadalari va mehnat artellarining tashkil etilishi gender tenglikni qoʻllab-quvvatlagan ijtimoiy infratuzilmaning shakllanishini taʼminladi. Bu jarayon ayollarning ikki karra yuklamasini – ish va uy mehnati oʻrtasidagi disbalansni kamaytirishga qaratilgan institutsional choralarning paydo boʻlishiga imkon yaratdi.

XX asrning ikkinchi yarmida sanoatning murakkablashuvi, texnik-intellektual mehnat ulushining ortishi ayollarning kasbiy malaka oshirishga boʻlgan ehtiyojini kuchaytirdi. Bu esa ayollarning oʻrta maxsus va oliy taʼlimga kirish imkoniyatlarining kengayishiga olib keldi. Mazkur tarixiy jarayon gender tenglikning taʼlim sohasi bilan bogʻliq segmentini mustahkamlab, ayollarning jamiyatdagi ijtimoiy mavqeyini yuksaltirdi. Aynan shu davrda “ayol – malakali ishchi”, “ayol – mutaxassis” kabi yangi gender identifikatsiyalar shakllandi.

Biroq tarixiy tahlil sanoatlashuvning gender tenglikni toʻliq taʼminlamaganini ham koʻrsatadi. Ayollar koʻpincha eng past haq toʻlanadigan va jismoniy yuklamasi koʻp boʻlgan sohalarga yoʻnaltirilgan, rahbarlik lavozimlarida ularga imkoniyatlar cheklangan boʻlgan. Uy mehnati yuklamasining aksariyat qismi ayollar zimmasida qolgani tufayli gender tenglik rasmiy meʼyorlar darajasida boʻlsa-da, amaliyotda toʻliq amalga oshmagan. Bu holat gender tenglikning tarixiy rivojida strukturaviy tafovutlar mavjudligini koʻrsatadi.

Sanoatlashuv jarayonining gender nuqtayi nazaridan eng muhim xulosasi shundaki, ayollarning iqtisodiy faoliyatga jalb etilishi jamiyatning umumiy modernizatsiyasini kuchaytirgan, oilaning iqtisodiy barqarorligini mustahkamlagan va gender rollarining dinamik oʻzgarishiga sabab boʻlgan. Mazkur tarixiy jarayon bugungi Oʻzbekistonda gender tenglik siyosati va ayollar faolligini qoʻllab-quvvatlash strategiyalariga nazariy va amaliy asos yaratadi.

Bugungi sharoitda sanoatlashuv tajribasi shuni koʻrsatadiki, gender tenglikni taʼminlash faqat mehnat bozorida teng imkoniyatlar yaratish bilangina emas, balki oilada mehnat taqsimotini qayta koʻrib

⁹ Oʻzbekiston SSR Davlat arxivi hujjatlari, fond 2156, roʻyxat 3, ish 12, 1974-yil, 45-bet.

chiqish, ijtimoiy xizmatlarni modernizatsiya qilish, ayollar uchun xavfsiz va adolatli mehnat sharoitlarini yaratish orqali ham amalga oshadi. Tarixiy merosni tahlil qilish zamonaviy gender siyosatining ustuvor yo'nalishlarini aniq belgilashga yordam beradi.

XX asr davomida O'zbekistonda amalga oshirilgan sanoatlashuv jarayoni nafaqat iqtisodiy tuzilmani, balki jamiyatning eng muhim ijtimoiy instituti bo'lgan oilaning mehnat munosabatlariga ham sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Tarixiy tahlil shuni ko'rsatadiki, sanoat ishlab chiqarishining kengayishi, yangi kasb-hunarlarining shakllanishi va mehnat bozorining o'zgarishi oiladagi mehnat taqsimoti, gender rollari, iqtisodiy faoliyat shakllari hamda oilaviy qadriyatlar tizimida yangi jarayonlarga sabab bo'lgan.

Birinchidan, XX asrning 30–60-yillarida kechgan sanoatlashuv oilada mehnat jarayonining an'anaviy agrar shakldan ajralib, fabrikaviy-mehnat tartibiga o'tishiga olib keldi. Erkaklar bilan bir qatorda ayollarning ham sanoat korxonalariga jalb etilishi oiladagi mehnat taqsimotini o'zgartirdi, gender rollarining yangi ko'rinishlari shakllandi. Shu bilan birga, ayollar mehnat faolligining oshishi uy mehnati yuklamasining qayta taqsimlanishiga olib kelgan bo'lsa-da, patriarxal qadriyatlar tufayli bu jarayon to'liq tenglikka erishmadi.

Ikkinchidan, sanoatlashuv jarayonida mehnat intizomi, o'rindoshlik, qat'iy ish grafiki kabi omillar oilaning kundalik hayot tarziga bevosita ta'sir ko'rsatdi. Ish va oilaviy majburiyatlar o'rtasidagi uyg'unlikni ta'minlash masalasi tobora dolzarb bo'lib borib, bu borada davlat tomonidan bolalar bog'chalari, umumiy ijtimoiy xizmatlar, ayollar mehnatini qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining joriy etilishi oilaning barqarorligiga muhim omil sifatida qaraldi.

Uchinchidan, XX asrning ikkinchi yarmida sanoatning yangi tarmoqlari: mashinasozlik, kimyo, qurilish-industriya va yengil sanoatning kengayishi oilalarda yangi kasb ko'nikmalariga bo'lgan ehtiyojni kuchaytirdi. Bu esa kasb-hunar ta'limining oilaviy mehnat modeli bilan uyg'unlashuviga, oila a'zolarining malakali ishchi sifatida shakllanishiga zamin yaratdi. Natijada, oila nafaqat iste'molchi, balki mehnat resurslarini tayyorlovchi ijtimoiy institut sifatida mustahkamlandi.

XX asrda O'zbekistonda kechgan sanoatlashuv jarayoni oilaviy mehnat munosabatlariga bevosita ta'sir ko'rsatib, ularning ichki tuzilmasi, gender

rollari va iqtisodiy faoliyat shakllarida sezilarli o'zgarishlarni yuzaga keltirdi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ushbu jarayonni o'rganish bugungi davrda ham amaliy ahamiyatga ega bo'lib, tarixiy tajribalar asosida bir qator ilmiy takliflarni ilgari surish mumkin.

Avvalo sanoatlashuv davridagi mehnat-oila uyg'unligini ta'minlash bo'yicha shakllangan tarixiy mexanizmlarni chuqur o'rganish oilaviy mehnat munosabatlarini takomillashtirish uchun muhim asos bo'lib xizmat qiladi. XX asrda davlat tomonidan ishlab chiqarish va ijtimoiy xizmatlarning kengaytirilishi oilaning iqtisodiy faolligiga ijobiy ta'sir ko'rsatgan.

Shu nuqtayi nazardan, zamonaviy sharoitda ham oilalarni iqtisodiy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish, mehnat va oilaviy manfaatlarni uyg'unlashtirishga xizmat qiluvchi siyosatlarni davom ettirish zarur.

Ikkinchidan, sanoatlashuv jarayonida ayollarning ishlab chiqarishga jalb etilishi gender rollarining tarixiy o'zgarishiga sabab bo'lgan. Bu o'zgarishlar iqtisodiy o'sishning muhim omili sifatida namoyon bo'lgani bois, bugungi kunda ham ayollar mehnat faolligini qo'llab-quvvatlovchi ijtimoiy infratuzilmani kengaytirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Ish va oila o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash gender tenglik siyosatining samaradorligini oshiradi.

Uchinchidan, sanoatlashuv davrida oilalarda yangi kasb-hunarlariga ehtiyoj ortganidek, bugungi texnologik modernizatsiya ham kasbiy moslashuvchanlikni talab qilmoqda. Shuning uchun kasb-hunar ta'limini oilaviy mehnat an'analari bilan uyg'unlashtirish, oilaning mehnat resursi sifatidagi rolini mustahkamlash muhimdir. Bu yondashuv mehnat bozorining dinamik o'zgarishlariga mos mutaxassislar tayyorlashga yordam beradi.

Nihoyat, sanoatlashuv jarayonining tarixiy saboqlari oila institutining ijtimoiy-iqtisodiy modernizatsiya bilan uyg'un rivojlanishi zarurligini ko'rsatadi. Iqtisodiy o'zgarishlarning oilaviy munosabatlarga bevosita ta'sir qilishi hisobga olinsa, hozirgi modernizatsiya siyosatida oila manfaatlari va milliy an'analarni kompleks ravishda inobatga olish muhim ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, XX asrdagi sanoatlashuv O'zbekiston oilaviy mehnat munosabatlarida chuqur strukturaviy o'zgarishlarni yuzaga keltirgan bo'lib,

ushbu tarixiy jarayon bugungi davrda ham oilaning ijtimoiy-iqtisodiy hayotdagi faol subyekt sifatidagi mavqeyini mustahkamlashda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Yakuniy qism. XX asrda O'zbekistonning sanoatlashuvi oilaviy mehnat munosabatlariga

chuqur ta'sir ko'rsatdi. Erkak va ayol mehnati o'rtasidagi an'anaviy chegaralar kengaydi, oilaviy qarorlar tizimi modernizatsiyalashdi, ayollarning ijtimoiy va iqtisodiy faolligi oshdi. Sanoatlashuv jarayoni natijasida oila jamiyatning iqtisodiy hujayrasi sifatida yangi mazmun kasb etdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Шестаков А. Промышленность и социалистическое строительство в Средней Азии. – Москва: Госпланиздат, 1953.
2. Karimov I.A. O'zbekiston sanoatining shakllanishi va rivojlanish bosqichlari. – Toshkent: "Fan" nashriyoti, 1987.
3. Qodirova M. Ayollar mehnati va ijtimoiy hayotdagi o'zgarishlar. – Toshkent: O'zbekiston, 1999.
4. Keller S. Soviet Women: Walking the Tightrope. – New York: Pantheon Books, 1987.
5. Jo'rayeva G. Gender siyosati va mehnat madaniyati: O'zbekiston tajribasi. – Toshkent: Ijtimoiy tadqiqotlar markazi, 2021.
6. Karimov I.A. O'zbekiston sanoatining shakllanishi va rivojlanish bosqichlari. – Toshkent: Fan nashriyoti, 1987.
7. O'zbekiston SSR Davlat arxivi hujjatlari, fond 2156, ro'yxat 3, ish 12, 1974-yil, 45-bet.